

6. Лавріненко Ю. З поетичної весни на Радянській Україні 60-х років. Зруб і парости: Літературно-критичні статті, есеї, рефлексії. [Мюнхен] : Сучасність, 1971. 334 с.
7. Лавріненко Ю. Літературний світ: Передачі на радіо «Свобода» з 12.XI.1959 по 01.III.1966. Передмова, підгот. тексту та примітки В. О. Шевчука; худож. оформ. Д. В. Мазуренка. Київ : Твім інтер, 2013. 784 с.
8. Лавріненко Ю. На труднім шляху до перемоги (До виходу другої збірки віршів Богдана Бойчука «Спомини любови»). Листи до приятелів. 1963. Кн. 5–6. С. 42–45.
9. Лавріненко Ю. Три покоління української підсоветської молоді. Сучасна Україна. 18 жовт.; 1 листоп.; 15 листоп. 1953. Ч. 21–23. С. 7–10; 7–8; 10–11.
10. Лист Ю. Лавріненка до В. Барки від 3 травня 1971 року. Цит. за: Шестопалова Т. П. На шляхах синтези думки (Георетичні засновки спадщини Юрія Лавріненка). Луганськ : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. С. 114.
11. Поліщук Я. Імена і маски: Література на тлі взаємин Юрія Лавріненка та Юрія Шереха. Українське літературно-мистецьке відродження 20-х років ХХ століття: Питання стилю, проблематики, поетики, мови: Зб. пр. всеукр. наук. конф.; Черкаси, 11–12 трав., 2005 р. Черкаси : Брама-Україна, 2005. С. 60–81.
12. Тарнавський Ю. Юрій Лавріненко. *Сучасність*. 1988. Ч. 9. С. 35–39.
13. Тарнашинська Л. Дискурс пістдесятиництва в українській літературі ХХ століття: автореф. дис. ... д-ра. філол. наук: 10.01.01. Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка. Київ, 2014. 45 с.

Луцій Світлана Іванівна – доктор філологічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу зарубіжної україністики Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України.

**ПАВЛЮК
Ігор**

**ПУБЛІЦИСТИЧНІ
ІНТОНАЦІЇ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА В ТВОРЧОСТІ
ВАСИЛЯ СИМОНЕНКА**

Анотація. У статті проаналізовано поетику публіцистичних текстів одного зі знакових літераторів «пістдесятичників», журналіста за фахом, Василя Симоненка у компаративному контексті, як продовжувача літературно-мистецьких та суспільно-публіцистичних традицій Тараса Шевченка. Акцентовано на формальних, змістових та формозмістових елементах творення перегуків у

текстах поетів на основі авторських та суспільних філософських, психологічних, ідеологічних світоглядних моделей, життєтекстів, перспективах їх ангажування у сучасний вітчизняний культурно-інформаційний простір. Акцентовано на формальних, змістових та формозмістових елементах творення поетизованих публіцистичних текстів на основі авторських та суспільних філософських, психологічних, ідеологічних світоглядних моделей, життєтексту, перспективах їх ангажування у сучасний культурно-інформаційний вітчизняний простір. Як пряме дзеркало життя, «газетна література», тобто публіцистика, перебуває у перманентному становленні, розвитку форми, змісту, формозмісту. Тому постараємось проаналізувати, як змінилися художні методи осягнення історичного часу та способи письмового впливу на «сповнені динамізму» суспільно-політичні події, а саме науково-дослідницький об'єктивізм передбачає свідоме ігнорування психофілософських, ідеологічних догм та всякого роду забобонів. Сформульовані питання породжують, провокують цілий корпус дискусійних, полемічних, науково-публіцистичних думок, ідей, коментарів і фактів.

Ключові слова: публіцистика, проза, поетичність, ідеологія, журналістика, віршована публіцистика, шістдесятництво.

Abstract. The article analyzes the poetics of non-fiction texts of one of the iconic writers of the Sixties, the journalist by specialty Vasyl Symonenko in a comparative context as an extension of Taras Shevchenko's literary-artistic and social-journalistic traditions. Emphasis is placed on formal, semantic and form-content elements of creation of echoes in poets' texts on the basis of author's and social philosophical, psychological, ideological outlook models, life texts, perspectives of their engagement in the modern domestic cultural and informational space. The article focuses on formal, content and formative elements of creation of poetized journalistic and prose texts on the basis of author's and public philosophical, psychological, ideological ideological models, life ethic, prospects of their engagement in contemporary cultural and informational domestic space. As a direct mirror of life, «newspaper literature», that is, journalism, is in the permanent formation, development, form, content, form content. Therefore, we will try to analyze how artistic methods of comprehension of historical time and methods of written influence on social-political events «full of dynamism» have changed, since scientific research objectivism involves conscious ignoring of psycho-philosophical, ideological dogmas and all kinds of prejudices. The formulated questions generate, provoke a whole body of discussion, polemical, scientific and journalistic thoughts, ideas, comments and facts.

Key words: journalism, prose, poetry, ideology, journalism, verse journalism, «sixtiers».

Проблема зв'язку поколінь у контексті єдності і боротьби, розвитку традицій – важливий фактор існування суспільства в усіх його складових сферах: від політики, економіки – до культури, зокрема літератури, де кожне її явище яскравіше окреслюється у компаративістському зіставленні з явищами-попередниками, маркованими іменами письменників, їх текстами та життєтекстами. Такими знаковими іменами різних епох однієї літератури є Тарас Шевченко та Василь Симоненко, про чію духовну спорідненість та схожість творчих манер писали Іван Кошелівець, Анатолій Ткаченко, Микола Сом, Василь Яременко...

А порівняльному дослідженні саме публіцистичності обох поетів передували статті Наталі Романової «Поезія Тараса Шевченка як прототекст у віршах Василя Симоненка / Н. Романова // Волинь-Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. 2010. № 21. С. 151–159» та «Публіцистика Василя Симоненка // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2015. – С. 267-271, де вона «з'ясувала спільні моменти у творчості поетів, а також види творчого впливу», де «численні алюзії та ремінісценції з Кобзаря у віршах В. Симоненка вказують на те, що він – продовжувач Шевченкових традицій в українській літературі».

Ми ж ставимо за мету продовжити-розвинути компаративні дослідні-досвідні науковців-попередників, об'єднавши у предметі дослідження два ключові егегори стилю обох поетів: поетичність і публіцистичність, чого не було в інших наукових дискурсах. Наше завдання – аналітично, на прикладах продемонструвати текст-контекст-надтекст-підтекст обох поетів як предтечі спільного національного метатексту.

Справжній поет, як і професійний публіцист, промовляє до читача безпосередньо, апелюючи до його емоцій та інтелекту одночасно, навіть до інтуїції... Його першозавдання – реакція внутрішнього світу людини на світ зовнішній, а вже у другу чергу – пояснити його, у третю – змінити...

І коли поет говорить-пише про речі суспільно-важливі, коли він говорить пристрасно і зацікавлено, намагаючись вплинути на читача, то твір більшою чи меншою мірою буде публіцистичним.

Лірика Тараса Шевченка – найкращий доказ цього твердження. Згадаймо публіцистичність відомого послання «І мертвим, і живим, і ненародженим» [2, с. 129].

Дійсно, лірично-драматичні роздуми про життя-буття, з яких починається цей твір, швидко переходять у роздуми-апеляції інкрустовані іскорками справжнього публіцистичного вогню, який поступово переростає у полум'я. І апелює цей вірш, немов відкритий лист, до громадськості різних часів, а значить – це публіцистика [8, с. 189], як-от:

*Схаменіться! Будьте люди,
Бо лихо вам буде!..*

Тарас Шевченко пристрасно говорить про явища сучасного йому суспільного життя, таврує ганьбою низькопоклонство, холоуїство, фарисейство. А суто формальні ознаки, поетичність стилю – це знаковий, символічний вияв внутрішньої ідеї поезії, сили художньо-публіцистичної експресії, її публіцистичності у не термінологічному, а екзистенційному вимірі. «Ось чому, вважаємо ми, в поезії Кобзаря слід шукати початки нової української літератури» [2, с. 129–130].

А поети цікаві і потрібні тим, чим різняться один від одного, а не чим подібні, хоча «наслідування (за Аристотелем) – основна передумова творчості, де центр тяжіння – творча особистість, а наслідування – завжди обернено пропорційне силі творчості, при тому що першопочаткове переймання чужого голосу властиве кожному лірику, як і співочій пташині, що співом мітить свою територію, бо хижі птахи мітять-означають «сферу свого впливу» кров'ю своїх жертв – насамперед тих же співочих птахів.

Поет-публіцист Василь Симоненко віршовано-поетичною формою, щоденниковою прозою, як і Тарас Шевченко у своєму, до речі, російськомовному, «Щоденнику» прагнув передати «і мертвим, і живим, і ненародженим» свій неспокій за долю рідного народу і його культури.

У час творчої діяльності Василя Симоненка деспотизм був розкритий не до кінця, але вже творився новий культ.

Поетові, як видно з його творів, боліла втрата національної гідності, прірва між словом і ділом, девальвація конструктивних

громадянських настроїв. І на відміну від пристосованців-хамелеонів та диктаторів-наполеонів він, людина-поет-максималіст, прагнув говорити про це на повен голос, не вдаючись до езопівської мови. Так у свій час поступав і Тарас Шевченко, якого поет-шістдесятник називав «кайворонком» [7, с. 74].

Обом поетам однієї нації, але іншого часу, притаманні медитативність, м'який ліризм – з одного боку та виклична бунтівливість – з іншого.

Порівнюємо.

Василь Симоненко:

*Світе мій гучний, мільйоннокий,
Пристрасний, збурнений, німий,
Ніжний, і ласкавий, і жорстокий,
Дай мені свій простір і неспокій,
Сонцем душу жадібну налий!*

*Дай мені у думку динаміту,
Дай мені любові, дай добра,
Гуркочи у долю мою, світе,
Хвилями прадавнього Дніпра [6, с. 14].*

Тарас Шевченко:

*Вітре буйний, вітре буйний!
Ти з морем говориш,
Збуди його, заграй ти з ним,
Спитай синє море.
Воно знає, де мій милий... [9, с. 11].*

*...Рече та стогне Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива,
Додолу верби гне високі,
Горами хвилю підійма.*

Це вірші, які відкривають книги «Лебеді материнства» Василя Симоненка та «Кобзар» Тараса Шевченка. Уже навіть за публіцистичним ритмодухом видно, що Симоненко – достойний

продовжувач поетичний традицій Кобзаря. Їхня поезія тримається на трьох головних тематичних китах загальнолюдських: це тема Батьківщини, жінки-матері, коханої, поета-громадянина. Обидва написали поетичні заповіді.

Постараємось порівняти Шевченківський і Симоненківський підходи до вираження цих тем.

Уже відразу варто сказати: якщо у Тараса Шевченка чиста і вільна Україна – в майбутньому, то Василь Симоненко знаходить чимало позитивних рис і в сучасній йому (радянській) Вітчизні, хоча у той же час він бачив усі її біди і печалі, про які говорить:

*...Я тоді твоїм ім'ям радію
І сумую іменем твоїм [6, с. 27], –
А в Тараса Шевченка:
Привітай же, моя ненько,
Моя Україно,
Моїх діток нерозумних
Як свою дитину.*

(«Думи мої, думи мої»).

В обох поетів відчуття образу батьківщини починається із рідних їм сіл, де вони народилися, де «мати повивала» їх малих, потім – їх край, Україна, Русь... Земля... поетично-духовне підкорення Універсуму. Можна, звичайно, наводити безліч конкретних компаративних доказів поетизованої любові поетів до «малої батьківщини», як, наприклад, вірш «Русь» Симоненка, чи «Садок вишневий коло хати...» Тараса Шевченка.

Обидва поети – і Кобзар, і «витязь молоді української поезії» – пишуть про Україну, як про матір. Повертаючись додому, припадає до материнського серця Василь Симоненко, і знаходячи щось нове у рисах материнського обличчя та в деталях природи, побуту, письмово промовляє: «Україно, доки жити буду, доти відкриватиму тебе» [6, с. 16].

«І досі нам здається, що поет живе, що він лише у далекому відрядженні» [3]. Індуктивний метод пізнання і художньої ретрансляції реальності: від окремого – до загального – основа довіри потенційного реципієнта у контексті етично-естетичних координат.

У поезії Василя Симоненка виразно публіцистично постає духовно-душевне, шевченківське співчуття знедоленим і покривдженим, простим людям. І якщо в образі батьківщини (України) змінюються окремі соціально-побутові риси, то архетипи жінки-матері, жінки-коханої, жінки-посестри – відносно статичні. Відомо, що образ Жінки проходить через усю поезію Шевченка. Майже увесь свій поетичний цикл «Полум'я зорі» присвятив Березині роду Симоненко.

Ось кілька прикладів із творчості цих поетів, які демонструють вірність Жінці, віру у Неї, здатність до жертвовної любові.

*Пішла тиняється попід тинню,
Аж поки, поки не дійшла
Аж до Голгофи.
Бо за сином
Святая мати всюди йшла,
Його слова, його діла –
Все чула, й бачила, і мліла,
І мовчки трепетно раділа,
На сина, дивлячись [9, с. 523].*

(Т.Г. Шевченко. Поема «Марія»):

*...Застрибають веселі цифри
У ґрунтовно важких статтях,
та не встане
з словесних вихрив
многотрудне її життя.
Ви мовчанкою соромливою
постарастесь обминуть,
що в доярки цієї щасливої
руки її ноги вночі гудуть.
...І тому ця Марія
чи Настя
Будить дзвоном дійниці село,
щоб поменше
важкого щастя
на Радянській землі було[6, с. 37].*

(В. А. Симоненко (вірш «Дума про щастя»)

При тому любов універсальна, біблійна: у Шевченка, як бачимо, мати Христа – Марія, у Симоненка – проста доярка, яку Василь Симоненко називає Мадонною у вірші «Одинока матір»:

*Мадонно часу!
Над тобою
Палають німби муки і скорбот,
І подвиг твій,
Обпечений ганьбою,
Благословив народ [6, с. 42].*

Обидва поети отак душевно, природно-органічно, людяно, а водночас мудро-афористично виразили почуття до Жінки, зокрема Жінки-коханої, як-от у Симоненка:

*Я тобі галантно не вклонюся,
Комплімента з роду не зліплю,
Тільки в очі ніші задивлюся,
В них свою тривогу утоплю [6, с. 201].*

І в Тараса Шевченка:

*Нащо мені коса-краса,
Очі голубині,
Стан мій гнучкий... коли нема
Вірної дружини.*

(«Дівочії ночі»).

І Шевченко, і Симоненко сповідають у своїй поетичній творчості ту ж саму думку: зовнішня краса без краси душевної вірності – пустопорожнє формофіглярство.

До цієї «краси вірності» Василь Симоненко звертається упродовж всієї своєї творчості: і коли говорить про рідне слово («Моя мова») [9, с. 187], «Про поезію» [6, с. 77] і про самого Тараса Шевченка («Крізь століття») [6, с. 100]. «Шум полів» над «Кобзарем» [6, с. 79] і про людину-поета, людину-громадянина.

Ідея кармічної неминучості відплати за століттями накопичену несправедливість з рідкісною публіцистичною силою прозвучала у вірші «Пророцтво 17-го року» [6, с. 78]. Цей вірш – ніби жива ремінісценція Шевченкового пророцтва – «Схаменіться! Будьте люди, Бо лихо вам буде!..». А симоненківські вірші «Самотність» [6, с. 52], «На

білих конях пронеслися роки» [6, с. 171] пробуджують у пам'яті серця Шевченкове щемливе: «Доле, де ти? Доле, де ти Нема ніякої! Коли доброї жаль, Боже, то дай злої, злої!» [6, с. 103].

Людина-борець, поет-бунтар, «вічний революціонер» (за Іваном Франком) – ліричні герої обох поетів. До речі, Євген Нахлік написав статтю «Франко й Симоненко: поетичний перегук» (<https://vasylsimonenko.org/statti/ievhen-nakhlik-franko-symonenko-poetychnyi-perehuk/#.W8V4oCp1O1s>), де він, зокрема, порівнює трактування біблійного образу Єви в обох поетів. А порівнювати їх можна лише у контексті духовних ідеалів часів, які вони репрезентували, бо ж загалом ідеї свободи, любові, творчості – вічні та універсальні.

*Господь послав
Тебе нам: кроткого пророка
І обличителя жестоких
Людей неситих, –
читаємо у Шевченка.*

Образ митця і людини-громадянина тут конкретний, адже адресовані рядки іншому письменнику – «Марку Вовчку», яку Кобзар називав своєю «донькою». Отож, неважко здогадатися про критерії його оцінки того ж Борця з пером у руках. А ось рядки Кобзаря про «борця з мечем»:

*Ой виострю товариша,
Засуну в халяву
Та й піду шукати правди...
Порівняймо – у Василя Симоненка:
І тільки той, хто чхас на погоду,
Той, хто не служить череві в догоду,
Зуміє правді й розуму служити
(«Гнівні сонети»)**

І ще:
Навчи мене краще землю орати,

---

* Симоненко В. Лебеді материнства Київ : Молодь, 1981. С. 224.

*І правди із серця виймати ніж.
Навчи мене всьому!
Навчи мене мріять,
Кувати і сіять,
І жати навчи!
Я буду твій час не словами мріять –
Ділами мені кричи [6, с. 253], –*
каже Василь Симоненко у вірші «Галасливому менторові».

Ці слова – ніби заспів до етично-естетичного Заповіту Василя Симоненка, продовження якого – у відомому вірші поета «Лебеді материнства» [6, с. 11–12], який із хвилюючою музикою Анатолія Пашкевича звучить як народна пісня (заповітна мрія кожного поета), де синтезовано все духовно здорове і душевно чутливе, що потрібне людському серцю, світле і святе для всіх землян.

Запам'ятовуються Симоненкові рядки:
*Можна все на світі вибирати сиңу,
Вибрати не можна тільки Батьківщину [6, с. 12].*

Хоча, скажімо, Іван Андрусяк, характеризуючи творчість Василя Симоненка, пише зокрема і про ці його рядки, які стали пісненою: «Добра метафора є великою рідкістю, а тяжіння до афористичності «забезпечується» радше епатажністю висловів, – скажімо, саме емотивним епатажем, позбавленим жодного інтелектуального опертя, сприймається славетна строфа «Все на світі можна вибирати, сиңу. Вибрати не можна тільки Батьківщину» [1].

Хоча нам ближча контекстуальна думка Олени Никанорової, яка вважає, що ці симоненківські рядки звучать і ще довго звучатимуть «певно доти, поки їх не заступлять інші – ще проникливіші. Тільки написати такі рядки нелегко...» [4, с. 78].

Читач вірить Васи́леві Симоненкові, як і вірить Шевченковим публіцистичним рядкам:

*Поховайте та вставляйте,
Кайдани порвіте
І вражсою злою кров'ю
Волю окропіте...*

Довіра авторові – перша умова адекватного сприйняття художнього твору.

«...По мові – передмова; можна і без неї, – писав Шевченко у передмові до «Гайдамаків» [9, с. 54].

А ми у своїй післямові ще раз висновкуємо, що Василь Симоненко, опираючись на гуманістичні та формозмістові традиції попередників-класиків, зокрема Тараса Шевченка, одночасно протестуючи проти абетково-архетипних вічних істин, нові грані яких відкриває нам інша епоха.

Василь Симоненко – *semper tiro* Тараса Шевченка, адже «немає на Україні жодного видатного поета, який би не відчув на собі могутнього впливу титана української поезії. Він наснажує літературу свого народу художньою силою і простотою слова...» [65].

Василь Симоненко одночасно і вчитель молодших поетів, які, як і їх попередники, слуги і провідники народу у царство духа, першовідкривачі у сфері мудрості і духовної краси, про що можна продовжити дослідження за темою «Шевченківські та симоненківські публіцистичні інтонації у текстах сучасних поетів».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андрусак І. Міф про Василя Симоненка. [Електронний ресурс]. – режим доступу : <https://www.unian.ua/culture/448973-mif-pro-vasilya-simonenka.html>.
2. Здоровега В. У майстерні публіциста: Проблеми теорії психології публіцистичної майстерності. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 1969. 169 с.
3. Лушій О. Лебеді материнства. Літературна Україна. 1964. 15 груд.
4. Никанорова О. Поезії одвічна висота. Київ : Радянський письменник, 1986. 246 с.
5. Шевченко О. Правда. 1939. 6 марта.
6. Симоненко В. Лебеді материнства. Київ : Молодь, 1981. 344 с.
7. Симоненко В. Окрайці думок. Дніпро. 1988. № 6.
8. Українська Радянська Енциклопедія. Київ : Гол. ред. Укр. рад. енци., 1983. Т. 9.
9. Шевченко Т. Г. Кобзар. Київ : Радянська школа, 1983. 608 с.

Павлюк Ігор Зиновійович – доктор наук із соціальних комунікацій, провідний науковий співробітник Інституту літератури імені Т.Г.Шевченка НАН України, професор кафедри української преси Львівського національного університету імені Івана Франка, письменник.

ЮРЧЕНКО
Вадим

ВІЙНА В ТВОРЧОСТІ
ВАСИЛЯ СИМОНЕНКА ТА
ТАДЕУША РУЖЕВИЧА

Анотація. У статті проаналізовано поезію Василя Симоненка та Тадеуша Ружевича, присвячену війні та військовим діям, зокрема Другій світовій війні. Досліджено поетику та ідеї творів, виявлено велику різницю в реакції на війну, як естетичну, так і світоглядну.

Ключові слова: Василь Симоненко, Тадеуш Ружевич, війна, шістдесятництво, поетика

Abstract. The article analyzes the poetry of Vasyl Symonenko and Tadeusz Różewicz, dedicated to war and military operations, in particular, the Second World War. The poetics of such poetry and the ideas of the works were studied, and a great difference in the reaction to the war, both aesthetic and worldview, was revealed.

Key words: Vasyl Symonenko, Tadeusz Różewicz, war, Sixtiers, poetics.

Нові виклики перед Україною породжують потребу переосмислити культурні зв'язки України з іншими країнами та порівнювати літературу України з іншими країнами. Назріла потреба поговорити про Україну не лише в руслі імперської російської літератури, а й у світі інших літератур, щоб у порівнянні краще зрозуміти, чи були залежні наші письменники від культурного дискурсу імперії, у якій перебували, і чи чинила вона на них вплив, як і те, чи мала вона вплив на літературу інших країн, польську зокрема. Подібних досліджень літератури, зокрема на тематику війни, раніше не було, що робить потребу висвітлення такої теми ще більшою. Були лише тематичні статті та біографії, присвячені українсько-польським культурним та історичним стосункам загалом.

Мета статті – проаналізувати тему війни в творчості Василя Симоненка та Тадеуша Ружевича, порівняти реакцію письменників на неї та узагальнити способи говорити про війну та головні ідеї, пов'язані з нею.